

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wpływu przemian w przemyśle spowodowanych wyzwaniami ekologicznymi, energetycznymi i klimatycznymi na zatrudnienie (opinia rozpoznawcza)

(2011/C 44/07)

Sprawozdawca: **Valerio SALVATORE**

Współsprawozdawca: **Enrique CALVET CHAMBÓN**

Pismem z 9 lutego 2010 r. w imieniu prezydencji belgijskiej Paul MAGNETTE, minister klimatu i energii, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zwrócił się w imieniu prezydencji belgijskiej do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii rozpoznawczej w sprawie

wpływu przemian w przemyśle spowodowanych wyzwaniami ekologicznymi, energetycznymi i klimatycznymi na zatrudnienie.

Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 1 lipca 2010 r.

Na 464. sesji plenarnej w dniach 14–15 lipca 2010 r. (posiedzenie z 15 lipca 2010 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 89 do 2 – 5 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Globalny kontekst, w który wpisuje się wniosek prezydencji belgijskiej o przeanalizowanie wpływu przemian w przemyśle spowodowanych walką z ociepleniem klimatu na zatrudnienie, charakteryzują trzy porażki lub, by użyć łagodniejszego określenia, trzy negatywne scenariusze pośród ogromnego kryzysu gospodarczego:

A. W Unii Europejskiej słuszne cele strategii lizbońskiej praktycznie nie zostały osiągnięte.

B. W sektor finansowy uderzył ogromny kryzys, spowodowany dysfunkcjonalną regulacją i niewystarczającym nadzorem.

C. Szczyt ONZ w Kopenhadze, który miał pozwolić na osiągnięcie międzynarodowego porozumienia w kwestii klimatu zastępującego protokół z Kioto, przyniósł rezultaty pozostające daleko w tyle za oczekiwaniami.

1.2 UE powinna jednocześnie skutecznie przyczyniać się do ogólnosiwiatowego ograniczenia gazów cieplarnianych oraz rozwijać swą gospodarkę i rynek pracy z myślą o osiągnięciu celów lizbońskich w nowym dziesięcioleciu, tzn. konkurencyjności w skali światowej i likwidacji masowego bezrobocia w Europie.

1.3 Komitet, a w nim komisja CCMI, wiele razy wypowiadał się w sprawach dotyczących wyzwań w zakresie energii i klimatu, rozwoju zrównoważonego, przemian w przemyśle i zatrudnienia; między innymi w opiniach: CCMI/002, 024, 027, 029, 045, 052 i 053; ECO/267; NAT/392, 440 i 453; TEN/401. W niniejszej opinii przyjęto podejście horyzontalne do problemu, ale jest oczywiste, że analizy regionalne i sektorowe są również niezbędne, aby nadać konkretny kształt

rozwijanym w niniejszej opinii ideom, zwłaszcza w dziedzinie zatrudnienia.

1.4 Strategia UE 2020 ma być odpowiedzią na niepowodzenie strategii lizbońskiej. Stwarza więc nową szansę, o ile wzmocni się w niej kluczową rolę MŚP. EKES proponuje, by nasilić współpracę gospodarczą na szczeblu europejskim oraz promować nową wspólną koncepcję pojęcia konkurencyjności.

1.5 UE potrzebuje wzmocnionego zarządzania gospodarczego w ramach swych instytucji (tzn. rozważenia przekazania istniejącym instytucjom europejskim zwierzchnictwa w niektórych zagadnieniach z zakresu polityki gospodarczej), aby sprzyjać przemianom w przemyśle prowadzącym do powstania bardziej ekologicznej gospodarki europejskiej oraz do tworzenia trwałych miejsc pracy.

1.6 Rozwój demograficzny, problemy dotyczące środowiska w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej, niedobór wody pitnej w wielu krajach oraz przeciwdziałanie zmianie klimatu to tendencje, które wzmacniają światowy popyt na ekologiczne produkty i technologie i w ten sposób także tworzenie trwałych miejsc pracy. Trzeba też mieć na uwadze fakt, że znane nam zasoby surowców służących do produkcji energii są ograniczone.

1.7 Podstawą strategii zatrudnienia zgodnej z ideą zrównoważonej gospodarki mogą być wiedza i know-how już dobrze rozwinięte w państwach członkowskich. W UE, gdzie potrzeba miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji, należy te atuty promować. Państwa członkowskie powinny bardziej inwestować w swe systemy kształcenia oraz doskonalenia zawodowego i m.in. wspierać naukę, technologię i inżynierię. EKES uważa, że obecny poziom publicznych inwestycji w edukację, która musi wpisywać się w spójną strategię uczenia się przez całe życie, jest zdecydowanie niewystarczający.

1.8 UE i jej państwa członkowskie muszą podjąć niezbędne działania, aby zapewnić takie przemiany w przemyśle, które nie są sprzeczne z ich celami w zakresie utrzymania i tworzenia miejsc pracy.

1.9 Ekologiczna gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem badań naukowych i szerokim stosowaniem nowej wiedzy, zmierzająca do zwiększenia konkurencyjności powinna mieć wpływ na rynek pracy, prowadząc do stworzenia większej ilości trwałych miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji i zmniejszenia się ryzyka niepewności zatrudnienia. Dlatego też państwa członkowskie powinny więcej inwestować w systemy edukacji i kształcenia ustawicznego.

1.10 Sektor publiczny odgrywa ważną rolę we wspieraniu badań naukowych oraz w skutecznym wykorzystywaniu nowych technologii ekologicznych, a także w doskonaleniu istniejących już i skutecznych technologii ekologicznych, zwłaszcza dzięki instrumentom fiskalnym. Dlatego też postęp gospodarczy, społeczny i ekologiczny wymaga zdrowego sektora publicznego dysponującego odpowiednio wykwalifikowanymi pracownikami; jego osłabianie poprzez prywatyzację wszelkich rodzajów działalności gospodarczej nie zawsze byłoby w interesie ogółu. EKES jest zdania, że konieczne będzie dokonanie przeglądu ram regulacyjnych zliberalizowanych rynków energii, aby zagwarantować realizację interesu ogólnego.

1.11 Nowe miejsca pracy powstaną w sektorze prywatnym, a zwłaszcza w MŚP. Rolą sektora publicznego będzie zatem stworzenie stabilnych i konstruktywnych ram na szczeblu europejskim, które umożliwią przedsiębiorstwom optymalizację przejścia do gospodarki bardziej ekologicznej, wydajnej i bogatej w trwałe miejsca pracy.

1.12 EKES proponuje utworzenie specjalnego europejskiego funduszu wspierania przemian w przemyśle, a w szczególności badań, rozwoju i stosowania ekologicznych technologii, czy będą to technologie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, czy nowe technologie pozwalające skutecznie ograniczyć emisje w energochłonnych branżach przemysłu.

1.13 Komitet przypomina, że UE będzie potrzebowała solidnej bazy przemysłowej, która jest nieodzowna dla osiągnięcia celu dotyczącego trwałego zatrudnienia. Wiele miejsc pracy, także w usługach, zależy od sukcesu europejskiego przemysłu. Przemiany w przemyśle są różne w poszczególnych sektorach i w poszczególnych regionach i muszą przebiegać stopniowo, tak by uniknąć negatywnych skutków na rynkach pracy i nie zagrozić istnieniu niezbędnej sieci przemysłowej. Nie chodzi o wyhamowanie polityki ochrony środowiska, ale o jej kształtowanie w sposób zrównoważony społecznie.

1.14 EKES zaleca, by w reformie wspólnej polityki rolnej po 2013 r. uwzględnić znaczenie rolnictwa i by przyczyniała się ona do rozwoju koniecznej synergii z polityką wspólnotową

w innych dziedzinach, tj. w dziedzinie badań naukowych, nowych technologii i modernizacji przemysłu.

1.15 Państwa członkowskie powinny osiągnąć porozumienie w sprawie podatku od transakcji finansowych. Dochody z takiego podatku powinny być wykorzystywane w celu ograniczenia deficytu budżetów publicznych państw członkowskich, aby zapewnić im większe pole manewru, na przykład by lepiej finansować systemy edukacyjne.

1.16 Przemiany w przemyśle w kierunku ekologicznej gospodarki będą wymagały całkowicie nowego sposobu rozumienia wzrostu gospodarczego i konkurencyjności. EKES opowiedział się już za nowym podejściem do pomiaru postępu gospodarczego i społecznego. Powtarza swe przekonanie, że przemian w przemyśle i zatrudnienia nie da się pogodzić z celami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju, o ile UE i świat nie uzgodnią nowej koncepcji wzrostu. Propozycja Komisji przedstawiona w strategii „Europa 2020” jest niewystarczająca.

1.17 EKES jest zdania, że na instytucjach europejskich spoczywa zadanie dążenia do osiągnięcia równych warunków konkurencji (*level playing field*) na poziomie światowym, aby uniknąć delokalizacji – czy nawet likwidacji całych sektorów – przynoszącej szkody dla zatrudnienia i środowiska.

1.18 Jako instytucjonalny rzecznik społeczeństwa obywatelskiego i ważne forum dialogu zorganizowanego, EKES opowiada się za demokratycznym uczestnictwem europejskich obywateli w koniecznej wielkiej debacie dotyczącej przemian w przemyśle, ich wpływu na rynek pracy oraz ich tempa i ogólnych skutków społecznych.

2. Zakres tematyczny opinii

2.1 Prezydencja belgijska poprosiła, by niniejszy dokument miał charakter polityczny i by wytyczał nowe kierunki refleksji. Zgodnie z wypowiedziami przedstawicieli prezydencji belgijskiej podejście przyjęte w niniejszym tekście ma być nie sektorowe, ale horyzontalne i ogólne. Nie chodzi o analizę, ale o strategię polityczną. Prezydencja belgijska przewiduje, że opinia zostanie omówiona na nieformalnym posiedzeniu Rady w składzie ministrów zajmujących się sprawami energetyki.

2.2 U podstaw deklaracji Rady Europejskiej dotyczących szczytu w Kopenhadze znalazły się wyzwania wiążące się z kwestiami środowiska i klimatu. Wyzwanie w dziedzinie energii ma szereg wymiarów. W ramach międzynarodowej polityki UE i jej państw członkowskich trzeba zapewnić Europejczykom dostęp do zasobów energetycznych. W niniejszej opinii nie porusza się tego aspektu, ale omawia wyzwania energetyczne w ramach przemian w przemyśle uwarunkowanych walką ze zmianą klimatu, a zwłaszcza ich wpływ na zatrudnienie w Europie.

2.3 W niniejszej opinii stosuje się termin „ekologiczny” lub „zielony” na określenie towarów lub metod produkcji, które są zgodne z logiką zrównoważonego rozwoju i przyczyniają się dzięki temu do osiągnięcia celów UE w zakresie walki z ocieplaniem się klimatu na świecie. EKES opowiada się za uczynieniem europejskiej gospodarki bardziej ekologiczną, a jeśli chodzi o rynki pracy, za tworzeniem maksymalnie dużej liczby zielonych miejsc pracy, tzn. miejsc pracy (w tym szkoleń lub kwalifikacji) koniecznych, by osiągnąć ten rezultat, które będą się cechowały wysoką jakością zarówno pod względem poziomu wymaganych kwalifikacji, jak i pod względem zdolności do zapewnienia włączenia społecznego (zob. opinia TEN/401 w sprawie propagowania ekologicznego i zrównoważonego zatrudnienia związanego z pakietem UE dotyczącym energii i zmiany klimatu, w której przytacza się definicję „ekologicznych miejsc pracy” zaproponowaną przez dyrektor Departamentu Analiz Ekonomicznych i Rynku Pracy w Międzynarodowym Biurze Pracy w odpowiedzi na jedną z nowych inicjatyw Komisji Europejskiej). EKES przypomina w tym kontekście swą opinię z października 2009 r. poświęconą modelowi *flexicurity*⁽¹⁾.

3. Wyzwania, osiągnięcia i nowa szansa

3.1 Należy pokrótce przypomnieć globalny kontekst, w który wpisuje się wniosek prezydencji belgijskiej o opinię. Obejmuje on trzy wyzwania wynikające z trzech ściśle ze sobą powiązanych niepowodzeń.

Wyzwania – porażka strategii lizbońskiej

3.2 Strategia lizbońska, tak jak ją oficjalnie określono w konkluzjach Rady Europejskiej z Lizbony w dniach 23–24 marca 2000 r., miała na celu uczynienie UE do 2010 r. najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką świata opartą na wiedzy, zdolną do osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego oraz ilościowej i jakościowej poprawy zatrudnienia i większej spójności społecznej.

3.3 Na początku 2010 r. Komitet musi stwierdzić, że niestety te dobrze wybrane i konieczne cele praktycznie nie zostały osiągnięte. W dziedzinie zatrudnienia wynik jest szczególnie zły. W strategii lizbońskiej przewidywano m.in., że bardziej konkurencyjna gospodarka będzie miała pozytywny wpływ na zatrudnienie.

Wyzwania – porażka zasad rynku finansowego

3.4 Przejściową poprawę sytuacji gospodarczej i okres wzrostu w latach 2005–2008 można wyjaśnić różnymi czynnikami. Europejskie kraje nastawione na eksport towarów przemysłowych korzystały z silnego popytu w krajach azjatyckich, a zwłaszcza w Chinach. W niektórych państwach europejskich pojawił się wzrost, dziś już wiemy, że niezdrowy, w sektorach spekulacji finansowej i nieruchomości. Zatem osiągnięte dobre rezultaty wynikały z jednej strony z popytu zewnętrznego, a z drugiej strony z intensywnych spekulacji w sektorze nieruchomości. Nie był to zatem trwały wzrost gospodarczy w UE. Trwały wzrost i wydajne rynki pracy potrzebują zarówno eksportu, jak i popytu wewnętrznego.

3.5 Światowy kryzys finansowy położył kres wszelkim nadziejom związanym ze strategią lizbońską. Okazała się ona całkowitą porażką. Bezrobocie w Europie rośnie, a końca kryzysu nie widać. Społeczeństwa opartego na wiedzy nie udało się jeszcze stworzyć z uwagi na trudności związane z systemami edukacyjnymi pojawiające się w licznych państwach członkowskich oraz z uwagi na to, że w zbyt wielu krajach odsetek PKB przeznaczany na badania naukowe nadal jest daleki od celu określonego w strategii. Dług publiczny, a w niektórych przypadkach także zadłużenie prywatne, osiągają w UE taki poziom, że pojawia się ryzyko niewypłacalności niektórych państw członkowskich. Ważne jest, by rozwiązania dla tych problemów, zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków, nie uniemożliwiły szeroko zakrojonych inwestycji.

Wyzwania – porażka szczytu w Kopenhadze

3.6 W dniach 15–16 czerwca 2001 r. w Göteborgu Rada Europejska dodała nowy aspekt do strategii lizbońskiej – strategię zrównoważonego rozwoju. W strategiach tych przewidywano analizę gospodarczych, społecznych i ekologicznych skutków europejskich strategii politycznych, z uwzględnieniem zwłaszcza globalnego wymiaru zmiany klimatu.

3.7 ONZ dążyło do zawarcia w Kopenhadze między 7 a 18 grudnia 2009 r. porozumienia właśnie na szczeblu światowym, aby wzmocnić walkę z ociepleniem klimatu spowodowanym – zgodnie z analizami większości naukowców – przez emisje gazów cieplarnianych. 192 państwa, które ratyfikowały Ramową konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC) z 1997 r., bezskutecznie usiłowały wynegocjować międzynarodową umowę, która zastąpiłaby protokół z Kioto obowiązujący od 2005 r.

3.8 Nie ulega wątpliwości, że zmiana klimatu i zanieczyszczenie środowiska, zwłaszcza w bardzo dużych miastach, stanowią poważny problem. Ponadto rozwój sytuacji demograficznej na świecie wymaga pilnej reakcji. Dziewięć miliardów ludzi nie będzie mogło przetrwać, jeżeli nie będzie się wykorzystywać zasobów w sposób bardziej zrównoważony i sprawiedliwy. Jeśli naszym społeczeństwom nie uda się znaleźć inteligentnych rozwiązań, zanim będzie za późno, coraz częściej będzie się pojawiać problem niedoboru energii i jej dostępności. W tej sytuacji pojawia się konieczność wykorzystania istniejących obecnie technologii i rozwiązań, np. takich, które umożliwiają podniesienie wydajności energetycznej budynków. Ponadto niezbędne są nowe technologie, zwłaszcza dla energochłonnych gałęzi przemysłu. Jednak konieczne jest także nowe postrzeganie dóbr publicznych takich jak woda, którymi trzeba lepiej gospodarować i przede wszystkim lepiej je oszczędzać, zaś dostęp do nich należy uznać za jedno z praw człowieka.

3.9 Wymiar światowy jest znaczący, ponieważ stwarza szanse dla innowacyjnego przemysłu w Europie, która już teraz jest bardzo konkurencyjna na rynku ekologicznych produktów i usług. Broniąc bez naiwności tej korzystnej pozycji w międzynarodowych negocjacjach, UE może jednocześnie rzeczywiście przyczynić się do ograniczenia światowych emisji gazów cieplarnianych i rozwijać swą gospodarkę i swój rynek pracy z myślą o osiągnięciu celów lizbońskich.

⁽¹⁾ „Wykorzystanie modelu *flexicurity* w zakresie restrukturyzacji w kontekście rozwoju globalnego” (Dz.U. C 318 z 23.12.2009, s. 1).

Osiągnięcia: punkt wyjścia Komitetu

3.10 W ostatnich latach Komitet, a w nim komisja CCMI, szereg razy wypowiadał się w sprawach dotyczących wyzwań w zakresie energii i klimatu, rozwoju zrównoważonego, przemian w przemyśle i zatrudnienia. Te ważne prace zostały uwzględnione w niniejszej opinii. Pojawiające się w niej nowe elementy wynikają z refleksji wywołanej opisanymi powyżej trzema porażkami (strategii lizbońskiej, zasad rynku finansowego i konferencji w Kopenhadze).

3.11 EKES podkreślał już konieczność „połączenia konkurencyjności z rozwojem zrównoważonym oraz spójnością społeczno-terytorialną”⁽²⁾.

3.12 EKES uznał, że strategii zatrudnienia „nie można oddzielać od kontekstu makroekonomicznego”⁽³⁾.

3.13 Zwracał uwagę na fakt, że „hipoteza o antropogenicznych przyczynach globalnej zmiany klimatu w wyniku zwiększenia stężenia gazów cieplarnianych w atmosferze przyjęta została za podstawę politycznej decyzji zainteresowanych państw i Wspólnoty Europejskiej”⁽⁴⁾.

3.14 Komisja CCMI także poruszała tematykę zrównoważonego rozwoju i przemian w przemyśle w celu „rozważenia, w jaki sposób zrównoważony rozwój w rozumieniu zdefiniowanym przez Brundtlanda [...] może działać jako katalizator [...] przemian w przemyśle”⁽⁵⁾. Niniejsza opinia opiera się również na definicji rozwoju zrównoważonego przedstawionej w 1987 r. przez Światową Komisję ds. Środowiska i Rozwoju w raporcie Brundtlanda.

3.15 Komitet wydał ponadto opinię, w której odnotował „nową rewolucję przemysłową, która za priorytet rozwoju uznaje jakość życia i środowiska”⁽⁶⁾.

3.16 Komitet podkreślił, że solidna baza przemysłowa ma kluczowe znaczenie dla europejskiego modelu społecznego. Ostrzegł przed „ewentualnym przeniesieniem energochłonnych sektorów przemysłu do państw trzecich [, które] spowodowałyby znaczne zmniejszenie atrakcyjności lokalizacji przedsiębiorstw w Unii Europejskiej oraz zahamowanie wzrostu gospodarczego i spadek zatrudnienia”⁽⁷⁾. W tym kontekście EKES będzie z zainteresowaniem śledził wcielanie w życie projektów przewodnich „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” i „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” zawartych w strategii „Europa 2020”.

3.17 EKES wychodzi z założenia, że produkt krajowy brutto (PKB) nie jest wystarczającym wskaźnikiem, aby „wyttyczyć kierunek polityki, która zdoła podjąć wyzwania XXI wieku”⁽⁸⁾.

Komitet przyjął też opinię, w której zalecił, by Komisja dążyła do włączenia nowych rozwiązań do strategii UE 2020, aby „posiadać w 2011 r. ramy, na których podstawie można by przygotować jasne propozycje porównywalnych działań o skali światowej na globalny szczyt poświęcony zrównoważonemu rozwojowi, który ONZ zorganizuje w 2012 r.”⁽⁹⁾.

3.18 Jeśli chodzi o strategię „Europa 2020”⁽¹⁰⁾, Komitet wezwał, by priorytetowo traktować tworzenie nowych miejsc pracy.

3.19 EKES krytycznie odniósł się do faktu, że Komisja nie pogłębiła swej analizy wielkich tematów przyszłości, tzn. „gospodarki opartej na technologiach niskoemisyjnych, ochrony różnorodności biologicznej, wody i innych zasobów naturalnych, promowania włączenia społecznego i wzmocnienia wymiaru międzynarodowego działań na rzecz zrównoważonego rozwoju”⁽¹¹⁾. Aby możliwe było osiągnięcie tych celów, strategia rozwoju zrównoważonego UE potrzebuje „zupełnie nowej struktury zarządzania”⁽¹²⁾. Zdaniem EKES-u postępy w zakresie dobrobytu człowieka trzeba mierzyć w inny sposób niż dotychczas.

3.20 EKES zwracał wreszcie uwagę, że najbardziej rozwinięte kraje uprzemysłowione świata powinny do 2050 r. ograniczyć swe emisje gazów cieplarnianych o co najmniej 80 %.

Nowa szansa: strategia „Europa 2020”

3.21 Strategia UE 2020 ma być odpowiedzią na niepowodzenie strategii lizbońskiej. 3 marca 2010 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat, w którym zarysowała nową filozofię mającą pokierować rozwojem społeczno-gospodarczym UE (COM(2010) 2020). Komisja oświadcza, że chce opracować strategię, „dzięki której gospodarka UE stanie się inteligentna, zrównoważona i będzie sprzyjać włączeniu społecznemu, co zaowocuje wzrostem zatrudnienia i wydajności oraz większą spójnością społeczną”. EKES odnotowuje, że zaniechano superlatywów, których użyto w 2000 r. w odniesieniu do poprzedniej strategii. UE powinna zdaniem Komisji wspierać gospodarkę bardziej przyjazną środowisku oraz dążyć między innymi do tego, by na inwestycje w badania i rozwój przeznaczać 3 % PKB, by wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat wynosił 75 % oraz, co ważne w kontekście niniejszej opinii, by ograniczyć emisje dwutlenku węgla co najmniej o 20 % w porównaniu z poziomem z 1990 r. Komisja chciałaby, aby podniósł się poziom kształcenia, tak by osiągnąć inteligentny wzrost oparty na większej konkurencyjności „względem naszych głównych partnerów handlowych poprzez zwiększenie wydajności”. UE powinna utrzymać swą wiodącą rolę na rynku technologii ekologicznych, „teraz jednak jej pozycji zagrażają istotni konkurenci, jak Chiny i Ameryka Północna”.

⁽²⁾ Dz.U. C 10 z 14.1.2004, s. 105 i Dz.U. C 318 z 23.12.2006, s. 1.

⁽³⁾ Dz.U. C 65 z 17.3.2006, s. 58.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 185 z 8.8.2006, s. 62.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 318 z 23.12.2006, s. 1.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 120 z 16.5.2008, s. 57.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 88.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 100 z 30.4.2009, s. 53.

⁽⁹⁾ CESE 647/2010 – INT/453 (jeszcze nieopublikowana w Dz.U.).

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 128 z 18.5.2010, s. 3 (ECO/267) oraz Dz.U. C 100 z 30.4.2009, s. 65 (CCMI/053).

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 128 z 18.5.2010, s. 18.

⁽¹²⁾ Tamże.

3.22 Pierwsze reakcje świadczyły o pewnym rozczarowaniu pod względem oczekiwań obywateli europejskich wobec ich rządów oraz pod względem kompetencji i odpowiedzialności instytucji europejskich i europejskiego systemu rządów. Przedstawiciele grup w Parlamencie Europejskim określili strategię Komisji jako mało ambitną i niewystarczającą, jeśli chodzi o stawienie czoła obecnym i przyszłym wyzwaniom.

3.23 EKES jest przede wszystkim zdania, że w strategii UE 2020 trzeba w szczególnym stopniu wzmocnić kluczową rolę MŚP, gdyż to MŚP tworzą najwięcej miejsc pracy w Europie i niezaprzeczalnie są siłą napędową przemian w przemyśle. EKES wzywa zatem Komisję Europejską, by zwiększyła wysiłki na rzecz wprowadzenia systemu ochrony własności intelektualnej, który powinien przynieść korzyści przede wszystkim MŚP, nieposiadającym często środków na ochronę swych wynalazków.

3.24 EKES proponuje, by wzmocnić współpracę gospodarczą na szczeblu europejskim oraz promować nową wspólną koncepcję pojęcia konkurencyjności. W ten sposób przemiany w przemyśle, które już się dokonują i są konieczne, aby

- ograniczyć emisje gazów cieplarnianych,
- lepiej wykorzystywać zasoby naturalne oraz
- zoptymalizować efektywność energetyczną,

mogą – pod warunkiem poprawy systemów kształcenia i zwiększenia inwestycji w badania naukowe – przynieść więcej miejsc pracy i wyższy poziom życia we wszystkich państwach członkowskich UE.

4. Jak ułatwić przemiany w przemyśle sprzyjające osiągnięciu celów Unii Europejskiej w zakresie klimatu i zatrudnienia?

4.1 UE potrzebuje wzmocnionego zarządzania gospodarczego w ramach swych instytucji (tzn. rozważenia przekazania istniejącym instytucjom europejskim zwierzchnictwa w niektórych zagadnieniach z zakresu polityki gospodarczej), czy to na szczeblu Rady Europejskiej, czy na szczeblu eurogrupy. Skutki kryzysu finansowego pokazują, że konieczna jest silniejsza koordynacja, aby uniknąć zakłóceń na rynku wewnętrznym oraz sprzyjać przemianom w przemyśle, które uczynią europejską gospodarkę bardziej ekologiczną oraz doprowadzą do tworzenia trwałych miejsc pracy.

4.2 Trwałe miejsca pracy mają przyszłość, gdyż będą im sprzyjały światowe tendencje rozwoju, czyli wyzwania wymagające reakcji na szczeblu UE, a nie jedynie na szczeblu państw członkowskich. Tendencje te to:

- rozwój demograficzny i cel żywienia 9 mld ludzi w 2050 r.;
- wzrost liczby megamiast powodujący ogromne problemy ekologiczne, zwłaszcza w Azji i Ameryce Łacińskiej;
- niedobór wody pitnej w wielu krajach rozwijających się;

— przeciwdziałanie zmianie klimatu, a zatem redukcja emisji oraz przede wszystkim inteligentne i zrównoważone wykorzystywanie energii, zarówno w odniesieniu do malejących zasobów paliw kopalnych, jak i alternatywnych sposobów produkcji energii.

4.3 Zmiany te niewątpliwie sprzyjają popytowi na przyjazne środowisku produkty i technologie i w rezultacie także nowoczesnemu przemysłowi tworzącemu trwałe miejsca pracy. Te ostatnie są sprawiedliwe, a zarazem produktywnie oraz gwarantują właściwe przemiany i wysoką konkurencyjność. Poza tym konkurencyjność ta będzie zgodna nie z logiką czysto ilościowego wzrostu gospodarczego opartego na energochłonnych gałęziach przemysłu, ale z logiką zrównoważonego rozwoju. Także tu jasno widać, że niezbędne jest strategiczne podejście sektorowe. To przede wszystkim podstawowe sektory przemysłowe i technologiczne, takie jak np. budownictwo, bio- i nanotechnologie, ale także nowe ekotechnologie, mogą pomnożyć skutki przemian w przemyśle idące w kierunku gospodarki bardziej ekologicznej i bardziej ludzkiej.

4.4 Te przemiany w przemyśle przyczyniają się także do stabilności społeczeństw oraz do międzynarodowego bezpieczeństwa, ponieważ negatywne skutki zanieczyszczenia środowiska, niedoborów i wzrostu liczby ludności na świecie stanowią poważne zagrożenia dla pokoju w XXI wieku. Problemy tego rodzaju są tak duże, że rozwiązań nie można znaleźć na szczeblu krajowym, ale jedynie w ramach ścisłej współpracy na szczeblu międzynarodowym i w UE. Zintegrowany obszar UE będzie musiał wyposażać się w konieczne środki polityczne i prawne, aby móc stawić czoła temu zadaniu.

4.5 Taka strategia zatrudnienia umożliwi poprawę wydajności i opłacalności w średnim i długim okresie. Może dziś opierać się na wiedzy, na dobrze już rozwiniętym *know-how* w państwach członkowskich UE oraz na przewadze na rynkach światowych w dziedzinie ekologicznych technologii. UE musi wspierać te atuty za pośrednictwem wytycznych, funduszy europejskich i – w porozumieniu z partnerami społecznymi, a w szczególności zgodnie z umowami zbiorowymi, o których mowa w art. 155 TFUE – europejskiego prawodawstwa przygotowującego przejście do zrównoważonej gospodarki, której rynek pracy charakteryzuje się niskim poziomem bezrobocia i wysoką jakością miejsc pracy. Ekologiczna gospodarka o wysokim poziomie badań naukowych i szerokim stosowaniu nowej wiedzy powinna mieć pozytywny wpływ na rynek pracy, prowadząc do stworzenia większej ilości trwałych miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji i zmniejszenia się ryzyka niepewności zatrudnienia.

4.6 Ten pozytywny wpływ przyczyniłby się także raczej do tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy niż do tworzenia nietypowych czy nawet niepewnych form zatrudnienia, jakie rozwinęły się w niektórych sektorach rynku usług. Takie niepewne miejsca pracy nie sprzyjałyby umacnianiu się społeczeństwa opartego na wiedzy, które bez wątpienia jest ważnym warunkiem istnienia konkurencyjnej i zrównoważonej gospodarki. A UE potrzebuje miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji. Dlatego państwa członkowskie powinny dokonywać większych inwestycji w swe systemy ustawicznego kształcenia i szkolenia zawodowego. EKES uważa, że obecny poziom publicznych inwestycji w edukację, która musi wpisywać się w spójną strategię uczenia się przez całe życie, jest zdecydowanie niewystarczający.

4.7 Trzeba zmienić sposób rozumienia pojęcia konkurencyjności na szczeblu europejskim. W komunikacie z 3 marca 2010 r. Komisja nie poszła wystarczająco daleko. Inwestycje w nowe ekotechnologie, połączone z bardziej konsekwentnym wykorzystywaniem tych już istniejących, wymagają teraz wysiłków, które prawdopodobnie nie zwiększą konkurencyjności z dnia na dzień, ale na pewno poprawią ją w długim okresie.

4.8 UE powinna inaczej spojrzeć na rolę sektora publicznego państw członkowskich w zakresie promowania nowych technologii, przemian w przemyśle i tworzenia trwałych miejsc pracy. Sektor publiczny może dokonywać długofalowych inwestycji we wspieranie nowych technologii, które jeszcze nie są dochodowe, ale których przyszłość przedstawia się obiecująco, nie zapominając o rozwoju istniejących już i skutecznych technologii. Sektor publiczny odgrywa ważną rolę we wspieraniu badań naukowych oraz w skutecznym wykorzystaniu nowych technologii ekologicznych, a także w doskonaleniu istniejących już i skutecznych technologii ekologicznych, zwłaszcza dzięki instrumentom fiskalnym. Władze publiczne powinny w pierwszej kolejności zapewnić inwestycje, które są najskuteczniejsze pod względem ograniczania zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych. Pomóc tu może proponowany poniżej fundusz europejski.

4.9 Postęp gospodarczy, społeczny i ekologiczny wymaga więc zdrowego sektora publicznego dysponującego odpowiednio wykwalifikowanymi pracownikami; jego osłabianie na korzyść prywatyzacji wszelkiej działalności gospodarczej nie zawsze byłoby w interesie ogółu. Sektor publiczny, w miarę możliwości w partnerstwie z sektorem prywatnym, powinien być w stanie dokonywać koniecznych inwestycji w infrastrukturę publiczną służącą europejskim obywatelom i europejskiemu przemysłowi. Należy natomiast unikać dotacji, które przynosiłyby korzyści tylko niektórym przedsiębiorstwom, aby nie zakłócać funkcjonowania rynku. Państwa członkowskie powinny raczej posługiwać się instrumentami fiskalnymi, aby ułatwiać przemiany w przemyśle w kierunku większej ekologiczności.

4.10 Ponadto EKES jest zdania, że liberalizacja rynków energii nie przyczyniła się jak dotąd ani do wyższej jakości usług, ani do obniżenia cen. Istnieje natomiast bardzo duże ryzyko niedoinwestowania sieci energetycznych. Aby osiągnąć jednocześnie rzeczywistą konkurencyjność z myślą o interesie europejskich obywateli, utrzymać bezpieczeństwo dostaw energii oraz zrealizować cele w zakresie klimatu, konieczne będzie dokonanie przeglądu ram regulacyjnych zliberalizowanych rynków energii.

4.11 EKES proponuje utworzenie specjalnego europejskiego funduszu wspierania przemian w przemyśle, a w szczególności badań, rozwoju i stosowania ekologicznych technologii, czy będą to technologie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, czy nowe technologie pozwalające skutecznie ograniczyć emisje.

4.12 Komitet przypomina, że UE będzie potrzebowała solidnej bazy przemysłowej. Podkreśla, że społeczno-gospodarcze znaczenie energochłonnych gałęzi przemysłu różni się

w poszczególnych regionach UE. Dlatego też przemiany w przemyśle muszą przebiegać stopniowo i umożliwiać taki rodzaj zmian, które pozwolą uniknąć negatywnych skutków na rynkach pracy danych regionów. Zaopatrzenie w energię to strategiczna kwestia dotycząca przyszłości. Trzeba więcej inwestować w nowe technologie pozwalające faktycznie zwiększyć wydajność w stosunku do wykorzystanej energii oraz jednocześnie ograniczyć emisje gazów cieplarnianych. Jeśli chodzi o miejsca pracy w energochłonnych sektorach przemysłu, to można je chronić właśnie dzięki poprawie bilansu energetycznego tych branży.

4.13 EKES zaleca, by w reformie wspólnej polityki rolnej po 2013 r., omówionej już w opinii z inicjatywy własnej, która uzyskała szerokie poparcie, zapewniono rozwój odpowiadający znaczeniu rolnictwa dla obszarów wiejskich UE (stanowiących ponad 80 % jej terytorium) oraz międzynarodowym zobowiązaniom poczynionym na rzecz krajów rozwijających się. Proces zmian powinien przyczynić się do optymalizacji koniecznych synergii oraz jednocześnie zapewnić bodziec do rozwoju innych europejskich strategii politycznych w dziedzinie badań naukowych, nowych technologii i modernizacji przemysłowej. Odnosi się to przede wszystkim do sektorów i regionów w szczególnym stopniu dotkniętych przemianami w przemyśle, tzn. charakteryzujących się obecnością energochłonnego przemysłu, które muszą inwestować w nowe ekotechnologie, aby ograniczyć emisje i chronić miejsca pracy.

4.14 Państwa członkowskie powinny osiągnąć porozumienie w sprawie podatku od transakcji finansowych, aby złagodzić niszczące skutki spekulacji i w ten sposób przywrócić stabilność sektora bankowości oraz wzmocnić wspólną walutę strefy euro. Dochody z takiego podatku powinny być wykorzystywane na ograniczenie deficytu budżetów publicznych państw członkowskich, aby zapewnić im większe pole manewru, na przykład na lepsze finansowanie systemów edukacyjnych. Zdrowe finanse publiczne i rynki pracy z wykwalifikowaną siłą roboczą to podstawa ekologicznej przemiany europejskiej gospodarki.

4.15 Taka rewolucja przemysłowa niesie ze sobą konsekwencje społeczne zgodne z logiką rozwoju zrównoważonego. Przemiany w przemyśle w kierunku ekologicznej gospodarki będą wymagały całkowicie nowego sposobu rozumienia wzrostu gospodarczego. Dziś obywatela charakteryzuje jego zdolność do konsumpcji. Czy będziemy w stanie określić dobrobyt, który oznacza zdrowie fizyczne i psychiczne, prawa demokratyczne i prawa w zakresie uczestnictwa, włączenie społeczne (przejawiające się przede wszystkim przez udział w rynku pracy, o ile miejsca pracy mają wysoką jakość), zaopatrzenie w energię i dostęp do dóbr publicznych takich jak usługi świadczone w interesie ogólnym? Trzeba mieć świadomość, że takie podejście będzie wiązało się z innym pojmowaniem wzrostu gospodarczego, z innym sposobem funkcjonowania gospodarki. Osiągnięcia mierzone wysokością PKB nie będą tu wystarczające. EKES opowiedział się już za nowym podejściem do pomiaru postępu gospodarczego i społecznego. Powtarza swe przekonanie, że przemiany w przemyśle i zatrudnienie będą nie do pogodzenia z celami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju, o ile UE i cały świat nie uzgodnią nowego sposobu rozumienia wzrostu. Propozycja Komisji przedstawiona w strategii „Europa 2020” jest niewystarczająca.

4.16 EKES jest zdania, że na instytucjach europejskich spoczywa zadanie dążenia do osiągnięcia równych warunków konkurencji (*level playing field*) na poziomie światowym, które pozwolą uniknąć delokalizacji – czy nawet likwidacji całych sektorów – przynoszącej szkody w zakresie zatrudnienia i środowiska. Europa musi być pionierem w zakresie najlepszych praktyk, ale musi też dbać o to, by były one stosowane na całym świecie najszybciej jak to możliwe, co pozwoli uniknąć negatywnych skutków (w tym dla środowiska) związanych ze stosowaniem ich tylko w Europie.

4.17 Jako instytucjonalny rzecznik społeczeństwa obywatelskiego i ważne forum dialogu zorganizowanego, EKES działa na rzecz demokratycznego uczestnictwa europejskich obywateli w wielkich debatach. UE potrzebuje strategii spójniejszej i bardziej wiążącej niż obecna strategia UE 2020, strategii, która pozwoli na sprawiedliwe i trwałe przejście do zielonej gospodarki opartej na całkowicie nowej koncepcji wzrostu. Nowy wzrost, którego nam trzeba w Europie, a także na całym świecie, będzie zgodny z ideą zrównoważonego rozwoju i będzie to wzrost dotyczący jakości życia, wzrost nastawiony na zdrowie i uczestnictwo obywateli.

Bruksela, 15 lipca 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI
